

หัวข้อวิจัย	การศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพร ในพื้นที่ป่าชุมชนพลสงคราม เพื่อการใช้ประโยชน์ในการทำตำรับยารักษาโรคของหมอพื้นบ้าน จังหวัดนครราชสีมา
ผู้วิจัย	จิรัญญา บุรีมาศ ¹ , ธนิตา ผาติเสนะ ^{1,2} และปาริชาติ วงษ์วีระตรา ¹
หน่วยงาน	¹ คณะสาธารณสุขศาสตร์, ² สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ปีที่ทำวิจัยเสร็จ	พ.ศ. 2558

บทคัดย่อ

การแพทย์แผนไทยมีความเป็นมาตั้งแต่สมัยก่อนกรุงสุโขทัย และสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ผู้ที่มีบทบาทโดยตรงในการใช้องค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยเพื่อการดูแลสุขภาพของคนในชุมชนคือ หมอพื้นบ้าน ซึ่งมีหน้าที่ดูแลรักษาโรคแบบพื้นบ้านให้สมาชิกในชุมชน โดยมีสมุนไพรเป็นเครื่องมือสำคัญในการรักษาโรค การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการใช้พืชสมุนไพรในการรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน ตรวจสอบชนิดพืชสมุนไพร ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ และรวบรวมตำรับยารักษาโรคของหมอพื้นบ้าน ตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา การดำเนินการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหมอพื้นบ้านด้านสมุนไพรจำนวน 6 คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และเก็บข้อมูล 4 ขั้นตอนคือ 1) การศึกษาบริบทชุมชน 2) ศึกษาการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน 3) ตรวจสอบชนิดของสมุนไพรและลักษณะทางพฤกษศาสตร์ 4) ศึกษาและรวบรวมตำรับยารักษาโรคของหมอพื้นบ้านด้านสมุนไพร ผลการวิจัย พบว่า พื้นที่ตำบลพลสงครามเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี มีลักษณะเป็นสังคมชนบท รูปแบบสังคมมีการพึ่งพาอาศัยกัน ชาวบ้านตำบลพลสงครามเป็นชาวพุทธ ลักษณะทางวัฒนธรรมจึงเป็นไปในรูปแบบของพุทธศาสนิกชน มีวิถีชีวิตอย่างพอเพียง การดำเนินชีวิตที่อาศัยทรัพยากรแวดล้อมในท้องถิ่นในการดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย สำหรับการใช้สมุนไพรสามารถรวบรวมพืชสมุนไพรที่ใช้เป็นยารักษาโรคได้ทั้งหมด 17 ชนิด 10 วงศ์ พืชสมุนไพรที่พบชาวบ้านใช้ประโยชน์ในการเป็นยารักษาโรคจำนวน 14 ตำรับ โดยสามารถรักษาโรคหรืออาการต่าง ๆ จำแนกได้เป็น 6 กลุ่มโรค/อาการ ได้แก่ สมุนไพรเพื่อรักษากลุ่มโรค/อาการในระบบสืบพันธุ์ ระบบทางเดินอาหาร ระบบไหลเวียนโลหิต ระบบต่อมไร้ท่อ อาการเจ็บป่วยอื่น ๆ และกลุ่มที่ใช้สำหรับบำรุงร่างกาย จากการวิจัยในครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าป่าชุมชนพลสงคราม มีพืชสมุนไพรที่สามารถนำมาใช้เป็นยารักษาโรคได้หลากหลาย ทั้งนี้ สามารถนำข้อมูลที่ได้นำมาใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาฤทธิ์ของสมุนไพรเพื่อใช้สำหรับการทำตำรับยาที่ได้มาตรฐานต่อไป และ

ควรมีการอนุรักษ์และพัฒนาให้เกิดการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรเพื่อการดูแลสุขภาพของคนใน
ชุมชน

Title	A Study of Herbal Plants Biodiversity at Polsongkram Community Forest for the Illness Treatment Used in Pharmaceutical Recipe of Folk Healer at Nakhon Ratchasima Province
Researchers	Jiranya Bureemas ¹ , Assoc. Prof. Dr. Tanida Phatisena ^{1,2} and Parichat Wongwarissara ¹
Institute	¹ Faculty of Public Health ² Research and Development Institute, Nakhon Ratchasima Rajabhat University
Year	2015

Abstract

Thai traditional medicine had been originated since Pre-Sukhothai period and still continued until present day. The key person in utilizing this traditional knowledge for taking care of people is the folk healer who use herbal plants as main treatment. This research thus aimed to study a use of herbal plants treatment of folk healer, investigate types and botanical characteristics of herbal plants, and collect their local pharmaceutical recipes at Polsongkhram Sub-district, Nonsoong District Nakhon Ratchasima Province. The qualitative methodology was used in this research, and data was collected from six folk healer using in-depth interviews in four stages: 1) study of community context, 2) study a use of herbal plants treatment of folk healer, 3) investigation of types and botanical characteristics of herbal plants, and 4) study and collection of folk healer' pharmaceutical recipes. The findings showed that Polsongkhram community was an important historical and archeological area. It is also considered as a civilization resource with local and sufficient social pattern. Additionally, there were 17 types of herbal plants treatments in 10 species, categorized into 14 pharmaceutical recipes. These recipes were effective in curing six types of diseases namely reproductive system diseases, gastrointestinal tract diseases, cardiovascular system diseases, endocrinopathy diseases, other diseases and herbal plants for body health nourishment. The present study showed that Polsongkhram community forest consisted of useful herbal plants that were effective in curing a various types of diseases. The information from this area can be used as a basis in an investigation of the effects of herbal plants treatment for a standard pharmaceutical recipe. Herbal

plants utilization should also be preserved and developed for the promotion of locals' health.